

**A RESEARCH ON EDUCATION PROJECTS IN
KONYA IN THE RECEPTION OF THE NEW
LETTERS**

**Yeni Harflerin Kabul Sürecinde Konya'da Yapılan Eğitim
Faaliyetleri Üzerine Bir İnceleme**

Mustafa ÖZCAN¹

Gülsün KOÇER²

Abstract

After the Turks accepted Islam, they abandoned the Uighur alphabet they used until then and began to use Arabic letters. This transition has been a long, unfulfilled process. Although the Arabic letters have been used for a very long time, they have not fully adapted to the language structure and especially education and spelling problems have continued. From the Tanzimat, debates began on the alphabet and continued until 1928, when the letter reform was made. Following the reform of the letter, a great literacy mobilization began and both the new letters were taught to people from all walks of life and a great progress was made in the rate of literacy. As in all of Turkey, it has started a major training activities in 1928 in Konya. This activities have expanded from the center to districts and villages. These studies were carried out with the opened courses. These courses include; from teachers and civil servants to people who had never been educated. From the deputies to the most important authors, everyone contributed to this educational campaign. These courses have been opened by the Ministry of National Education to a great extent, but institutions such as the People's Party and the Turkish Nation have also supported these activities within the framework of their facilities. The aim of the study is to shed light on the nationwide education activities in the case of Konya during the transition to new letters. If these frantic educational activities were carried out at the same speed and pace in the months following the letters of revolution, the literacy problem could have been solved earlier. This training activities carried out in Konya in 1928, are also an important example to understand Turkey for that period. This study is structured by document analysis which is evaluated within the scope of qualitative research method. Document analysis includes the analysis of written materials with information on the facts or facts intended to be investigated.

Key Words: Letter Revolution, Konya, education mobilization

Özet

Türkler İslamiyet'i kabul etmelerinden sonra o zamana kadar kullandıkları Uygur alfabesini terk edip Arap harflerini kullanmaya başlamışlardır. Arap harfleri çok uzun zaman kullanılmasına karşın dilin yapısına tam olarak uyum sağlamamış, özellikle eğitim ve imlâda problemler devam etmiştir. Tanzimat'tan itibaren alfabe üzerinde tartışmalar başlamış ve harf inkılabının yapıldığı 1928'e kadar devam etmiştir. Harf inkılabını takip eden süreçte büyük bir okuma yazma seferberliği başlamış ve hem yeni harfler toplumun her kesiminden insana öğretilmiş hem de okuma-yazma oranında çok büyük bir ilerleme sağlanmıştır. Tüm

¹ Prof. Dr., Selçuk üniversitesi, mustozcan1949@gmail.com

² Dr. Öğretim Üyesi, Necmettin Erbakan Üniversitesi. gulsunkocer@hotmail.com

Türkiye’de olduğu gibi Konya’da da 1928 yılında büyük bir eğitim faaliyeti başlamıştır. Bu faaliyet merkezden ilçelere ve köylere doğru genişlemiştir. Söz konusu çalışmalar açılan kurslarla yürütülmüştür. Bu kurslar; öğretmen ve memurlardan o zamana kadar hiç eğitim almamış insanlara kadar yayılmıştır. Dönemin milletvekillerinden en önemli yazarlarına kadar eli kalem tutan herkes bu eğitim seferberliğine katkıda bulunmuştur. Söz konusu kurslar büyük ölçüde Milli Eğitim Bakanlığı tarafından açılmış fakat Halk Fırkası, Türk Ocağı gibi kurumlar da imkânları çerçevesinde bu faaliyetlere destek vermiştir. Bu çalışma, nitel araştırma yöntemi kapsamında değerlendirilen doküman analiziyle yapılandırılmıştır. Çalışmanın amacı yeni harflere geçiş sürecinde Konya örneğinde, ülke çapında yapılan eğitim faaliyetlerine ışık tutmaktır.

Yapılan araştırma sonucunda 1928 yılında Konya’da pek çok kurs açıldığı ve önce öğretmen ve memurlardan başlayarak yeni harfleri bütün halka öğretilmesine çalışıldığı tespit edilmiştir. Bu kurslar merkezden başlayarak ilçe ve köylere doğru yayılmıştır. Harf inkılabını takip eden aylarda gerçekleştirilen hummalı eğitim faaliyetleri aynı hız ve tempoda sürdürülebilseydi şüphesiz okuma-yazma problemi daha erken bir dönemde çözülebilirdi. 1928 yılında Konya’da gerçekleştirilen bu eğitim faaliyetleri dönemin Türkiye’sini anlamak için de önemli bir örnektir.

Anahtar Kelimeler: Harf İnkılabı, Konya, eğitim seferberliği

Giriş

Tarih boyunca Türkler; Göktürk alfabesi, Tibet alfabesi, Çin alfabesi, İbrani Alfabesi, Suğdi alfabesi, Brahmi alfabesi, Uygur alfabesi gibi çeşitli alfabeler kullanmışlardır (Ertem, 1991: 55). 751 (MS) yılında Talas Savaşı’ndan sonra Türklerin İslamiyet’e geçiş süreci başlamıştır. Türklerin o dönemde kullandıkları alfabeler içinde en yaygın olanı Uygur alfabesidir (Tekin,1997: 41). Uygur alfabesi zamanla yerini Arap alfabesine bırakmış ve Arap harfleri Türkçe metinlerin yazımında kullanılmıştır. Türklerin Uygur alfabesinden Arap alfabesine geçişi uzun bir süreçtir. Karahanlı ve Müşterek Orta Asya Türkçesinin Arap alfabesiyle kaydedilmesi başlangıçta Uygur alfabesiyle paralel gerçekleşmiş, metinler hem Uygur hem Arap harfleriyle kaydedilmiştir (User, 2006: 94).

Arap alfabesi çok uzun süre kullanılmış olmasına karşın metinlerdeki imlâ sıkıntısı devam etmiştir. Her ne kadar harf inkılabı 1928’de yapılmış olsa da alfabe konusundaki tartışma ve çalışmalar çok daha eskiye dayanır. Tanzimat’tan itibaren alfabenin ıslahı meselesi gündeme gelmiştir.

Alfabenin ıslahıyla ilgili ilk çalışma, Antep’li Münif Efendi’nin 11 Mayıs 1862’de Cemiyet-i İlmîyye-i Osmaniyye’de verdiği konferanstır. Daha sonra bu konferans *Mecmua-i Funûn*’da yayımlanmıştır.(yıl 2, sayı 14, 1868: 74) Münif Efendi bu makalesinde özellikle öğretimindeki kolaylık sebebiyle Latin harflerine geçiş meselesini gündeme getirmiştir (Ülküşatır, 1991: 17-18). Münif Paşa’nın bu önerisinden sonra Azeri Türklerinden Ahunzâde Mirza Feth-Ali de Sadaret’e bu konuyla ilgili bir tasarı sunmuştur. Tasarısında, Arap harflerinin okumaya müsait olmadığını, her kelimenin birkaç şekilde okunabildiğini ve bu durumun okur-yazarlık oranını düşürdüğünü vurgulamıştır. Bu durumda, Arap harflerinin noktaları kaldırılmalı, kelimelerin doğru telaffuz edilmesi için yeni hareketler eklenmeli ve harfler yabancı dillerde olduğu gibi ayrı ayrı yazılmalıdır. Ahunzâde’nin bu önerisi yararlı ve yerinde görülmele birlikte kabul edilmemiştir (Levend.1960:156). Dönemin aydınlarından Ali Süavi, Faraizci-zade Mehmet Şakir Efendi, Şemsettin Sami Bey, Şinasi gibi isimler de Arap harflerinin ıslahı hakkındaki görüşlerini açıklamışlardır (Üçok, 1979: 825). Zaman içerisinde Arap harflerinin öğretimindeki zorluk ve özellikle imlâda bir türlü çözülemeyen problemler, aydınların alfabe konusuna daha ciddiyetle eğilmesine yol açmıştır.

Dönemin aydınları eldeki alfabede problem olduğu konusunda hemfikir olsa da bu sorunun nasıl çözüleceği konusunda iki ayrı görüş mevcuttur. Bu görüşlerden ilki çeşitli

şekillerle Arap alfabesinin ıslahını ve bu yolla hem eğitimde kolaylık hem de imlada birlik sağlanmasını içerirken, ikincisi alfabenin tamamen değiştirilmesi yönündedir. Bu konudaki tartışmalar özellikle 1908'den sonra hız kazanmış Dr. Abdullah Cevdet, Hüseyin Cahit, Celâl Nuri, Kılıçzâde Hakkı gibi isimler Latin harflerine geçilmesi gerektiğini savunurken; dönem aydınlarının önemli bir kısmı Arap harflerinin çeşitli değişikliklerle kullanılmaya devam edilmesi gerektiğini söylemişlerdir. Alfabe üzerinde yapılan ilk düzenlemeler de eldeki harflerin Türkçenin yapısına uydurularak kullanılmasına yöneliktir. 1911'de oluşturulan "İslâh-ı Huruf Komisyonu", Musullu Davut ve Enver Paşa'nın bu konudaki uygulamaları, bu alanda yapılan çalışmalardandır (Doğaner, 2005: 29-30).

Cumhuriyetin ilanından sonra da bu mesele ile ilgili tartışma ve çalışmalar sürmüştür. Özellikle 1926 yılında tüm Türk halkları için ortak bir alfabe belirlemek amacıyla toplanan 1. Bakü Kongresi söz konusu tartışmaların hız kazanmasında etkili olmuştur (Demirci, 2011: 229).

Mustafa Kemal Atatürk 9 Ağustos 1928'te yaptığı konuşmada yeni harflere geçileceği haberini vermiş ve bu değişimin sebebini de şöyle ifade etmiştir:

"Güzel dilimizi ifade etmek için yeni Türk harflerini kabul ediyoruz.

Arkadaşlar, bizim güzel, ahenktar, zengin lisanımız yeni Türk harfleriyle kendini gösterecektir. (...)Lisanımızı muhakkak anlamak istiyoruz. Bu yeni harflerle behemhal pek çabuk bir zamanda mükemmel surette anlayacağız. Ben buna eminim, siz de emin olunuz." (Türk Harflerinin Onuncu Yılı, Eylül 1938: 69)

Nihayet 1928'de Arap harfleri terk edilerek yerini Latin harflerine bırakmıştır. Yeni harflere geçildikten sonra bunların okunması ve öğretilmesi için bütün memleket sathında büyük bir okuma ve yazma seferberliği başlamıştır. 1927 yılında Türkiye nüfusunun okur-yazarlık oranı kadınlarda % 4, erkeklerde % 13 iken yapılan çalışmalar sonucu 1935'te bu oran kadınlarda %10,5, erkeklerde ise % 29,35'e kadar çıkmıştır (Uyanık ve Çam.2014: 207-208).

Tüm Türkiye'de yürütülen eğitim seferberliği Konya'da da kendini göstermiştir. 1928 yılında yeni harflerin öğretilmesi ve bu sayede okuma-yazma oranının artırılması için hummalı bir faaliyet başlamıştır. Bu faaliyeti, açılan kursların ilanı, kurslarla ilgili değerlendirmeler ve konu ile ilgili makaleler ekseninde basından takip etmek mümkündür.

Latin harflerine geçiş konusu basına ilk yansıdığı zamanlarda, bunun tam uygulanması için on beş yıllık bir programın düzenleneceği ileri sürülmüştür. Hatta önce uzmanlardan oluşan bir komisyonun çalışmalara başlayacağı, sonra bir alfabenin vücuda getirileceği, sesli, sessiz harfleri ifade edebilecek yeni harflerin bulunacağı, istenilen olumlu neticeler elde edildiği takdirde Türkçenin "sarf ve nahvi"nin tespit edileceği, bunun ardından sokak, mahalle adlarına geçileceği, gazetelerden yararlanılacağı hususunda haberler yapılmıştır (Latin Harfleri Karar Verilirse On Beş Yıllık Bir Program Yapılacak, 18 Haziran 1928: 2).

Ancak düşünüldüğü gibi olmamış, hükümet çok hızlı ve yapıcı davranmış, basın da bu konuda desteğini esirgememiştir. Sözgelisi *Babalık* gazetesi başyazarı Muzaffer Hamit yeni harflerin "Millî harsımıza birçok faydalar temin edeceği muhakkaktır" demiş, zamanla yeni harflerin umumi hayatımızdaki olumlu neticelerinin peyderpey alınacağını bildirmiştir. Eskiden olduğu gibi kimse anlamını, telaffuzunu hatta çok defa yazmasını bile bilmedikleri kelimeleri yazamayacaklarını, böyle yapmaya kalkanların cehalet ve

seviyesinin kolayca anlaşılabilirliğini ifade etmiştir (Yeni Harflerin Faydaları, 27 Ağustos 1928: 2).

Yeni harflerin kabulünün “ırfan vadisinde” Türk milletine gösterilen en doğru yol olduğunu, bunun da Gazi Mustafa Kemal’in faaliyetleriyle sabit bulunduğunu, onun; Türk vatandaşlarını “mazinin dehlizlerinden kurtarıp “ ışıklı bir dünyaya taşıdığını, yeni harflerle ırfanımızın paslı bir zincirden daha kurtarıldığını belirten Muzaffer Hamit (En Doğru Yol, 24 Ağustos 1928: 1) “Ziyadâr Bir Âbide” başlıklı yazısında da onları “ırfan hayatımızda nurlu bir hars abidesi” saymıştır. “İrfan tarihimizde en feyyaz bir mebde” diye nitelenmiş ve gelecek nesillerin inkılâbın bu başarılı hamlesini hayırla yâd edeceklerini ileri sürmüştür (Ziyadâr Bir Âbide, 23 Ağustos 1928: 2).

Konya Valiliği, yeni harflerin öğrenilmesi ve yazılması hususunda her zaman önder olmuş ve bu olayı her vesileyle benimsediğini göstermiştir. Şehirde, kurslar yeni yeni açılırken, Vilayet Encümeni kararları Latin harfleriyle imzalanmaya başlamıştır. Bu uygulamaya Vali İzzet Bey rehber olmuş, ilk defa bir karara imzasını bu şekilde atmıştır (Encümen-i Vilayet Mukarreratı Yeni Harflerle İmza Edilmeğe Başladı, 21 Ağustos 1928: 2).

Yeni harflerin öğrenilmesi ve yazılması faaliyetinin bir kaç ayağı vardır. İlki Millî Eğitim Müdürlüklerinin açtıkları kurslardır. Bunu Cumhuriyet Halk Fırkası kursları izlemektedir. Burada Türk Ocağı da kurs açarak kendine düşen görevi yerine getirmiştir. Sayıca daha az olmasına karşın bunların dışında kalan kurslar da mevcuttur. Kurslar temelde il merkezinden başlamış ilçe ve köylere yayılmıştır.

Çalışmanın amacı 1928 yılında Türkiye’de yeni harflerin halka öğretilmesi sürecini, Konya örneğinde, ortaya koymaktır. Bu süreçte devlet kurumlarının açtığı kurslar ve yaptığı çalışmalar kadar halkın bu büyük değişime bakış açısı da önemlidir. Açılan kurslara katılım ve kursların başarı oranları ile dönemin basınında yer alan konu ile ilgili haber ve makaleler halkın yeni harflere geçişi nasıl karşıladığını anlamak için anahtardır. Çalışmada, sadece devlet eliyle yapılanları değil, halkın sürece tepkisini ve katkısını da ortaya koymak amaçlanmıştır, böylece yeni harflere geçiş süreci çok yönlü ve gerçekçi şekilde anlatılmaya çalışılmıştır.

Yöntem

Bu çalışma, nitel araştırma yöntemi kapsamında değerlendirilen doküman analiziyle yapılandırılmıştır. Doküman analizi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar (Yıldırım ve Şimşek, 2005: 187).

Bu makalede harf inkılâbı sürecinde Konya’da yapılan eğitim faaliyetleri basında yer alan duyuru, haber ve yazılar çerçevesinde incelenmiştir. 1928 yılında Konya’da çıkan tek gazete olan Babalık’ın sayıları Konya İl Halk Kütüphanesi’nde taranmış eksik sayılar Ankara Millî Kütüphane koleksiyonundan tamamlanmıştır. Taranan gazeteden yeni harflere geçiş süreci ile ilgili duyuru, haber ve yazılar alınmış, bu belgeler Arap harfli olduğundan ilk aşamada Latin harflerine aktarılmış, sonra konularına göre gruplandırılmıştır. (Memurlara açılan kurslar, kurslara katılım, ilçelerde kurslar v.b) Malzemenin gruplandırılmasıyla ortaya çıkan yapı çerçevesinde çalışma şekillendirilmiştir.

Çalışma, süreli yayınlar ekseninde ele alındığı için, kaynakça ve dipnot sisteminde kimi problemlerle karşılaşmıştır. Gazetelerde konu ile ilgili haberler çoğunlukla belli bir başlıkla fakat yazar belirtilmeden verilmiş, bazen bu haberlere başlık da konulmamıştır. Bu sebeple dipnot verilirken yazar adı varsa, yazar adı, tarih ve sayfa numarası, yazar adı yoksa haber adı tarih ve sayfa numarası, her ikisi de yoksa süreli yayının adı, tarih ve sayfa

numarası şeklinde düzenlenmiştir. Bu düzenleme kaynakçada yazar adı varsa yazar adı, tarih, haber başlığı, süreli yayın adı ve sayfa numarası; yazar adı yoksa, yazı başlığı, tarih, süreli yayın adı ve sayfa numarası şeklindedir. Ne yazar adı ne de yazı başlığı bulunmayan durumlarda ise süreli yayın adı başa alınmıştır.

Bulgular

Yapılan araştırmada elde edilen veriler değerlendirildiğinde kurslarla ilgili bulgular aşağıda verildiği gibi gruplandırılmıştır.

1. Konya Merkezde Açılan Kurslar
  - 1.1 Milli Eğitim Müdürlüğü Kursları
    - 1.1.1 Halk Dershaneleri
    - 1.1.2 Öğretmenlere Kurs
  - 1.2 Cumhuriyet Halk Fırkası Kursları
  - 1.3 Türk Ocağı Konya Şubesi Kurs Faaliyetleri
  - 1.4 Diğer Kurumların Kurs Faaliyetleri
2. İlçelerde Açılan Kurslar
3. Köylerde Açılan Kurslar

1. Konya Merkezde Açılan Kurslar

Konya merkezde açılan kursların büyük bölümü Eğitim Müdürlüğü'nün öncülüğünde açılmıştır. Sivil toplum kuruluşları da kendilerini vatana karşı sorumlu ve görevli saymaları neticesinde bu eğitim seferberliğine katkıda bulunmuşlardır.

1.1 Millî Eğitim Müdürlüğü Kursları

Millî Eğitim Müdürlüğü, o zamanki adıyla Maarif Müdürlüğü, bu konuda bakanlık olarak da, ilgili kurum olarak da en başta gelen ve dolayısıyla en faal olan kurumdur.

Maarif Müdürlüğü, Türkçenin yeni harflerle yazılıp okunması usul ve kurallarını öğrenmek için Gazi Mustafa Kemal Mektebi'nde bir kurs açmıştır. Bu kurstaki eğitim Pazartesi ve Perşembe günleri saat 17.30'dan 18.30' a kadardır (Yeni Harfler Kursu, Konya Maarif Müdürlüğünden, 23 Ağustos 1928: 4).

Maarif Müdürlüğü, Gazi Mustafa Kemal Mektebi'nde açılan yeni harfler kursuna katılanların çokluğu sebebiyle kursu iki şubeye ayırmıştır. Birinci şubeye Latin harflerini bilenler, ikinci şubeye ise bu harfleri hiç bilmeyenler devam etmiştir. Ayrıca haftalık ders saati de üçe çıkarılmış, Cumartesi günü de aynı saate ders konulmuştur (Maarif Müdüriyetinden, 27 Ağustos 1928: 3).

Gün geçtikçe okuma yazma, yeni harfleri öğrenme hevesi ve gayreti arttığı için Gazi Mustafa Kemal Mektebi'nde umuma mahsus olmak üzere açılan kurs üç şubeye çıkarılmıştır. Daha önce belirtildiği üzere birinci şube Latin harflerini hiç tanımayanlara, ikinci şube biraz bilenlere, üçüncü şube daha iyi bilenlere mahsustur. Tedrisat saatlerinde bir değişmeye gerek görülmemiştir (Konya Maarif Müdüriyetinden, 30 Ağustos 1928: 3). Bu kurslar ücretsiz olup herkese açıktır (Yeni Harfler Kursu, 21 Ağustos 1928: 3).

Yeni harflerin öğretilmesi ve yazılması yolundaki önemli faaliyetler Konya’da halk tarafından büyük bir rağbetle karşılanmış, Gazi Mustafa Kemal Paşa mektebinde maarif idaresinin açtığı bu kurstaki ilk derste Vali İzzet Beyefendi ile Maarif Emini Nevzat Bey, Mektupçu İzzettin Bey, Maarif Müdürü Hasip Bey ile birçok öğretmen ve memur hazır bulunmuştur.

Vali İzzet Bey’in açılışını yaptığı bu ilk kursa tahminden fazla rağbet ettiği görülünce, Maarif Müdürlüğü tarafından derslik ve öğretmen sayısının artırılması kararlaştırılmıştır (Yeni Harfler Kursu, 23 Ağustos 1928: 3).

Yerel basından öğrenildiğine göre Dumlupınar ilk mektep müdürü Selahattin Bey, mektebin ihtiyacı hakkında Maarif Müdürüne, sunulmak üzere hazırladığı beş dilekçeyi yeni harflerle yazıp takdim etmiş, onun bu yeniliği takdir olunmuştur. Selahattin Bey bu suretle ilk mektepler arasında ilk yenilik adını atan eğitimci ve idareci sayılmış, emsal alınması temenni edilmiştir (Yeni Harflerle Müzekkere, 22 Ağustos 1928: 3).

Konya Maarif Müdürlüğü, kendi personelini de yeni harfler konusunda eğitmek ve bilgilendirmek istemiştir. Bu amaçla Gazi Mustafa Kemal mektebinin üst katında 1 Eylül 1928 tarihinden itibaren öğretmenlere yeni harfleri öğretmek için bir kurs açmıştır. Bu kurs üç şubeden oluşmuştur. Birinci şube yeni harfleri hiç tanımayanlara, ikinci şube bu harfleri biraz bilenlere ve üçüncü şube de harfleri iyi bilenlere mahsustur. Bu kurs, merkez ilçedeki ilkokullarda görevli başöğretmenlerle, öğretmenlere mecbur tutulmuştur. Tedrisat saati olarak da her gün sabahları saat sekiz- dokuz arası belirlenmiştir (Muallimlere Kurs: Konya Maarif Müdürlüğünden, 4 Eylül 1928: 3).

Konya Maarif Müdürlüğü, toplumumuzun önemli bir kısmını meydana getiren hanımları da düşünmüş, Gazi Mustafa Kemal, Hâkimiyet-i Millîye ve İsmet Paşa Okulu binalarında hanımlara mahsus ikişer sınıflı birer kurs açmıştır. Birinci sınıf yeni harfleri hiç tanımayanlara, ikinci sınıf ise tanıyanlara mahsustur. Tedrisat Cumartesi, Pazartesi ve Çarşamba günleri saat on dörtten on beşe kadar sürmüştür. Kursu başarıyla bitiren hanımlara birer kurs belgesi verileceği açıklanmıştır (Hanımlara Kurs: Konya Maarif Müdürlüğünden, 12 İkinci teşrin 1928:4).

Yeni harflerle ilgili faaliyetler her gün biraz daha kuvvetlenerek sürdürülmüş ve Konya’nın muhtelif noktalarında birçok kurs açılarak eğitim vermiştir. Konya Maarif Müdürü Hasip Bey de her gün kursları teftiş ederek tedrisatı takip etmiştir.

Maarif Müdüriyeti, mektep hademelerine mahsus olmak üzere İsmet Paşa mektebinde iki kurs açmıştır. Bir hafta sonra bazı hademelerin okuyup yazmaya başladığı görülmüştür. Diğer resmi dairelerin de hademelerini okutmak için Maarif Müdüriyeti, isterlerse, onlar için de bir kurs açabileceğini (Yeni Harfler Faaliyeti, İkinci teşrin 1928: 2) belirtmiştir. Konya Maarif Müdürlüğü, ilginin büyüklüğü sebebiyle hanımlara yönelik yeni kurslar açmıştır. İlk İsmet Paşa Mektebinde kurs açmış, daha sonra talebin fazlalığı üzerine Gazi Mustafa Kemal mektebinde benzer bir kurs daha açmak zorunda kalmıştır (Hanımlara Kurs, 26 Birinci teşrin 1928: 3).

Zamanla Maarif Müdürlüğü, kurs faaliyetini tekrarlamak ve biraz daha geliştirmek zorunda kalmıştır. Hanımlara yönelik kursların sayısını günden güne arttırmıştır. Mahmut Şevket Paşa ilk mektebinin yanında şehir merkezinde Gazi Mustafa Kemal, İsmet Paşa, Hâkimiyet-i Millîye mekteplerinde yeniden hanımlara mahsus ikişer sınıftan oluşan yeni harf kursları açmıştır. Her zaman yaptığı gibi bu kursta da seviye göz önünde tutarak öğrenci almış ve onları Cumartesi, Pazartesi, Çarşamba günleri saat 14.00-15.00 arası dersliklerde eğitmiştir. Böylece yedi ayrı mekânda toplam yedi kursa ulaşılmıştır

(Hanımlar Kursu, İkinci teşrin 1928: 3). Ayrıca bunlarla yetinmeyen Konya Maarif Müdürlüğü, Erkek Muallim Mektebi'nin karşısındaki Tatbikat Mektebi binasında hanımlara mahsus bir halk dershanesi açmış, tedrisat programını da Perşembe ve Cuma gününden başka her gün saat on dokuzdan yirmiye kadar ders görülmesi şeklinde düzenlemiştir. Buradaki dershaneye kayıt olmak isteyenlerin Tatbikat Mektebi'nde halk dershanesi idare memurluğuna başvurmaları istenmiştir (Hanımların Nazar-ı Dikkatine: Konya Maarif Müdürlüğünden, 14 İkinci teşrin 1928: 4).

Her sınıf halktan insan, Konya'da sayısı onu geçmiş kurslara katılmış, biraz gayret ve dikkatle öğrenilmesi mümkün olan bu yeni harfleri öğrenmeye çalışmıştır. Bu umumi rağbet ve hevese bakarak, denilebilir ki, yeni harflerin kabulü, daha resmî emri verilmeden, birden yaygınlaşmış, bu durum; halkın yapılan işin doğruluğuna, inandığını göstermiştir (Yeni Harflerimiz, 27 Ağustos 1928: 2).

1.1.1 Halk Dershaneleri

Yeni harfleri öğretmek maksadıyla açılan kurslar zamanla halk dershanelerine dönüştürülmüş ve okuma yazma seferberliğinin başlamasına yol açmıştır. Dolayısıyla ilerleyen zaman diliminde artık yeni harfli kurs ifadesi yerine halk dershaneleri kullanılmıştır.

Konya'nın muhtelif noktalarında açılan gece dershanelerinde yine büyük bir titizlik ve gayretle yeni harflerle okuyup yazma öğretilmiştir.

Babalık gazetesi muharriri, maarifin merkez müfettişlerinden Zeki Bey'le halk dershanelerini ziyaret etmiş, yapılan tedrisatı yakından incelemiştir. Dumlupınar mektebinde yapılan derse katılmış, öğrencilerin gösterdiği başarıya tanık olmuştur. Daha sonra İsmet Paşa mektebine gittiği zaman aynı başarıyla orada da karşılaşmış ve İsmet Paşa mektebinin çalışan yöneticileri Selahattin Bey'le, Muhittin Bey'i tebrik etmiştir (Halk Dershaneleri, 27 İkinci teşrin 1928: 3).

Binasızlık yüzünden geçici olarak İsmet Paşa Okulu binasına yerleştirilen Köprübaşı mektebi bir süre sonra daha geniş bir şekilde Darülrifan binasına nakledilmiştir. Bu mektepte aynı zamanda bir de halk dershanesinin açılmak üzere olduğu basına yansımıştır (Köprü Başı Mektebi, 23 Birinci teşrin 1928: 3). Öte yandan Ulurmak ilkokulunda halk dershanesi açılmış olduğundan civar halkın adı geçen mektebe müracaat etmesi gerektiği duyurulmuştur (Halk Dershanesi: Maarif Müdürlüğünden, 12 İkinci teşrin 1928: 2).

1.1.2 Öğretmenlere Kurs

Konya Maarif Müdürlüğü kendi personelini yeni harfler konusunda eğitmeye öncelik vermiştir. Bu konuda yayınladığı tebliğlerle işi ne kadar sıkı tuttuğunu göstermiştir:

"1 Eylül 1928 tarihinden itibaren vilâyet merkezi ile kaza merkezlerinde açılmış olan yeni harf kurslarına bütün öğretmenlerin devamları mecburidir. Kursu idare eden maarif memurları bir devam defteri tutarak bu deftere kursa kayıt olan öğretmenlerin isimleri ile mensup oldukları okulları yazacaklar ve her dersin başlangıcında öğretmenleri yoklamaya tabi tutarak devam edenlerle etmeyenleri deftere işaret edeceklerdir.

Kurslarda kıraat ve imlâ kaideleriyle birlikte hassaten gayet düzgün okunaklı ve güzel el yazısı öğretilmesine itina olunacaktır.

Henüz mahalli memuriyetlerine gelmeyen öğretmenler adreslerine vazife başına hızlıca dönmeleri tebliğ edilecektir. Gelmeyecek olanlar mazeretlerini bildirecek ve buldukları mahalde yeni harfler kursuna devam edeceklerini belgelendireceklerdir.

Kurslarda öğretmenlerin az zaman içinde yetiştirilmesine çalışılacaktır.

Kursların bitiminde bir imtihan yapılacak ve yeni harflerle imlâ kaidelerini en iyi öğrenmiş olan ve en seri ve selis kıraat yapabilen, yazısı en güzel olan öğretmenler mekteplerde alfabe ve yeni harflerle okuma ve imla tedrisatında kullanılacaklar, ayrıca taltif de edileceklerdir. İmtihan tarihi ayrıca bildirilecektir.

Maarif memurları, gerek öğretmenlere ve gerekse memurlarla halka mahsus açılan kursların faaliyet tarzları ile elde edilen neticeler hakkında her hafta sonu maarif idaresine rapor göndereceklerdir.

İlk tedrisat müfettişleri bu kursların faaliyetini incelemek, düzenlemek ve ilçelerde muhtelif mahallelerde açılması istenilen kurslara muallim yetiştirmek için ilçelere gönderilmişlerdir. Müfettişler de her hafta sonunda kurslardan elde edilen neticeleri yazarak maarif idaresine bildireceklerdir.

Maarif memurları öğretmenlere kursun bitiminde devam defterlerini onaylayarak maarif idaresine göndereceklerdir.”(Yeni Harfler Hakkında, 14 Eylül 1928:3).

“Bu kurslarda başarı gösteren yani ispat-ı ehliyet eden öğretmen ve öğretmen yardımcılara, memuriyetlerinin bulunduğu yere derhal gitmeleri de emredilmiştir” (Muallimlerin Nazar-ı Dikkatine: Maarif Müdürlüğünden, 11 Birinci teşrin 1928: 4).

“İmtihanda başarılı olamayan yahut imtihana girmeyen memurlar için Gazi Mustafa Kemal mektebinde saat on bir buçuktan on iki bucağa kadar bir kurs açılmış olup tedrisata başlanmıştır” (Maarif Müdürlüğünden, 14 İkinci teşrin 1928: 4).

Öğretmenler gibi resmî dairelerin hademelerine yeni yazı öğretmek için İsmet Paşa mektebi binası kullanılmıştır. (Maarif Müdürlüğünden, 7 Birinci kanun 1928: 2).

Yeni harfler konusunda disiplini elden bırakmayan Maarif Müdürlüğü, vilayet merkezinde bulunan mektep hademeleri için bir de Akif Paşa mektebinde kurs açmış ve hemen derslere başlanmıştır. *Babalık* gazetesi başyazarı, hademelerin büyük bir ciddiyet ve hevesle yeni harflere çalıştıklarını memnuniyetle izlemiş, hatta ihtiyar bir hademenin kara tahta başında yazdıklarını görünce bu işin bütün resmî ve özel dairelerin hademelerini de kapsayacak bir şekil alması gerektiğini ve Maarif Müdürlüğünün onlar için bir kurs açmaya hazır olduğunu ifade etmiştir (Yeni Harfler Faaliyeti, 19 İkinci teşrin 1928: 3).

Bu arada Maarif Müdürlüğü hem memurlara ve hem öğretmenlere hüsnü hat kursu da açar. Memurlara mahsus olan kurs hükümet konağında hazırlanan bir dairede, öğretmenlere mahsus olanı İsmet Paşa mektebinde verilir. Bu iki kurstan büyük bir beklenti söz konusudur. Çünkü bütün memurların güzel yazıyı malik olmaları, görevlerini yaparken çok gereklidir. Okunaksız yazının resmî işlemleri yavaşlattığı yönünde kötü bir izlenim vardır. Hiçbir yörede düşünülmeyen bu ilgi çekici kursu tesis eden Maarif Müdürü Hasip Bey, bu hareketiyle dikkatleri üstüne çekmiştir (Hüsnü Hat Kursları, 10 Birinci kanun1928:1).

Konya Maarif Müdürü Hasip Bey, büyük bir gayret ile yeni harfler tedrisatını yürütmeye çalışır. Orta mekteplerde yeni harflerle tedrisat yapılır. Kitap noksanlığı yüzünden biraz

zorluk çekiliyorsa da yeni kitaplar hazırlandığından bu noksanlığın kısa zamanda giderileceğinden bahsedilmiştir (Yeni Harfler Faaliyeti, 19 İkinci teşrin 1928: 3).

Konya'daki ilkokullar kızıl hastalığı sebebiyle 24 İkinci teşrine kadar tatil edilmiştir. Bu mektepler açılır açılmaz, yeni nesle yeni harflerle bilgiler verilmeye başlanacaktır. Diğer taraftan geceleri, kısmen de gündüzleri devam eden halk dersanelerinde muhtelif tabakaya ve mesleklere mensup binlerce insana yeni harflerle okuyup yazma öğretilmektedir. Maarif Müdürü Hasip Bey de gece ve gündüz sık sık bu dersaneleri teftiş etmektedir. Aynı Maarif Müdürünün ilçelerdeki kursları ve okulları da sürekli teftiş ettiği Karaman, Akşehir, Cihanbeyli, Iğın'daki kursları yerinde görüp incelediği; onların faaliyetlerden memnun kaldığı çeşitli vesilelerle basına yansımıştır (Yeni Harfler Faaliyeti, 19 İkinci teşrin 1928: 3).

Hademe, Memur ve Öğretmen İmtihanları

Daha önce söylenildiği gibi Maarif Müdürlüğü, mektep hademelerini yeni harfler kursuna sevk etmiş ve bunlar için verdiği emirde kursa Kasım(1928) sonuna kadar devam edeceklerini ve Kasım ayı bitiminde imtihana dâhil edileceklerini bildirmiştir. Yeni harflerle ilgili faaliyetleri hususunda Maarif Emni Nevzat Bey ve Müdür Hasip Bey'in bu yoldaki gayretleri basında sık sık gündeme getirilmiştir (Mektep Hademelerine Ders, Birinci teşrin 1928: 3). Yeni harfleri öğrenenlerin, harfleri öğrenmeyenler yerine görevlendirileceği de basına yansımıştır (Yeni Harfler Faaliyeti, 12 İkinci teşrin 1928: 2).

Mektep hademelerini imtihana tabi tutan Millî Eğitim Müdürlüğü, kendi personelini de imtihandan geçirmiştir. Memur ve müstahdemlerden, yapılan sınava girip de başarılı olamayanlardan, Gazi Mustafa Kemal Mektebi'nde 19 Kasım 1928 Pazartesi günü saat on dörtten on altıya kadar sürecek imtihanlara girmeleri istenmiştir. Bu imtihana giremeyenler ise yine Gazi Mustafa Kemal Paşa mektebinde 27 Kasım 1928 Salı günü saat on dörtte yapılacak son imtihana girebileceklerdir. Ancak bundan sonra başka imtihan olmayacağı için memurların ona göre hazırlanmaları ve belirlenen gün ve saatte ilgili yerde bulunmaları hatırlatılmış, ayrıca daire reislerinin ve müdürlerinin bu konuya dikkatlerinin çekildiği açıklanmıştır (Memurların İmtihanları, 19 İkinci teşrin 1928: 3).

İmtihan öncesi yapılan bu uyarı çok olumlu neticeler vermiştir. Çünkü " yeni harfleri okuyup yazmak ehliyeti için" 19 Kasım 1928 Pazartesi günü yapılan memurların imtihanına 150 kişi girmiş, bunlardan yalnız birisi başarısız olmuştur. Kurs müdavimleri arasında başlangıçta harfleri bile tanımayanlar bulunduğu düşünülürse, imtihanın çok başarılı geçtiği söylenebilir (Memurların Muvaffakiyeti, 22 İkinci teşrin 1928: 2).

Bir diğer sınav da Kasım(1928) ayında yapılmış, buna da muhtelif daire reisleri ve müdürleriyle evvelki iki imtihana giremeyen yahut girip de başarılı olamayan memur ve müstahdemler katılmışlardır. Bu imtihana 370 memur ve müstahdem girdiği ve hepsinin başarılı olduğu görülmüştür. Hiçbir vilayette alınamayan bu neticenin Konya için övünç kaynağı olduğu bildirilmiş, bu şerefli neticenin her şeyden önce memurlara, onları yetiştirmek için geceli gündüzlü çalışan öğretmenlere, yine kendilerine bu ortamı hazırlayan Maarif Emni Nevzat Bey ile Müdür Hasip Bey'e borçlu olduğu vurgulanmıştır (Memur İmtihanı, 3 Birinci kanun 1928: 1).

Konya Maarif Müdürlüğü yeni harfler ve okuma yazma konusunda hastanede dahi imtihan yapmıştır. Konya'nın o yıllarda en büyük hastanesi olan Memleket hastanesinde başta doktorlar olmak üzere bütün memurlar ve öteki çalışanlar (müstahdimin) imtihan edilmişler, imtihan evrakı değerlendirilmek üzere Maarif Müdürlüğüne, imtihanada

görevlendirilen Cemil Bey tarafından götürülmüştür (Hastanede İmtihan, 3 Birinci kanun 1928: 1).

1.2 Cumhuriyet Halk Fırkası Kursları

Cumhuriyeti Halk Fırkası hükümeti oluşturan partidir. Dolayısıyla hükümete yön vermektedir. Yeni harfleri öğretmek ve yazmak meselesinde de vilâyetlerde önemli rol oynamıştır. Yüzlerce vatandaşın gittiği kurslardan birini Halk Fırkası, Vilâyet Meclis-i Umumi Salonunda açmış, kursun Pazar ve Salı günleri öğleden sonra on üçten on dörde kadar, Perşembe günü de on altıdan on yediye kadar devam edeceği bildirilmiştir (Hükümette Kurs, Halk Fırkasından, 28 Ağustos 1928: 3). Daha sonra İl Parti yöneticileri bu kurslara bir başkasını da eklemişlerdir. Buna göre Cumartesi, Salı ve Perşembe günkü kurslar halka, Pazar, Pazartesi ve Çarşamba günleri yapılan kurslar da devlet memurlarına yöneliktir. Bu kursun memurlara saat on bir buçuktan on iki buçuğa kadar hükümet Meclis-i Umumi Salonunda verileceği duyurulmuştur. Dikkat edilirse sonradan verilecek kursta ders saati arttırılmış, yani Cumartesi günü de ders konulmuştur (Nazar-ı Dikkate, 11 Eylül 1928: 2).

Vilâyet Meclis-i Umumi Salonunda yeni Türk harfleri hakkında Cumhuriyet Halk Fırkası namına hükümet memurlarına Vali İzzet Bey, bizzat kendisi ders vermiş, ders bir saatten fazla sürmüş ve meclis salonu memurlarla dolup taşmıştır (Vali Beyin Dersleri, 3 Eylül 1928: 3).

Cumhuriyet Halk Fırkası Konya yetkililerinin basına verdikleri ilandan öğrenildiğine göre Halk Fırkası tarafından biri İsmet Paşa mektebi binasında, diğeri Hâkimiyet-i Millîye mektep binasında olmak üzere ikişer dereceli ve birer sınıflı kurslar açılmıştır. Bu kurslarda dikkati çeken nokta, Perşembe, Cuma günleri dışında da kursların verilmesi ve her gün saat yirmiden yirmi ikiye kadar sürmesidir. Bu kursun başlangıç tarihi, 15 Eylül 1928 Cumartesi günüdür. Hükümette açılan kurs ise yalnızca memurlara mahsustur (Yeni Kurslar: Cumhuriyet Halk Fırkası Konya Mutemetliğinden, 11 Eylül 1928: 1).

Halk Fırkası, üç gün sonraki duyurusunda, üçüncü kursun Alâeddin tepesindeki fırka binasında olduğunu ve onun da 15 Eylül 1928 Cumartesi günü başlayacağını açıklamıştır. Böylece aynı anda üç ayrı yerde partinin yeni kurslarla eğitim ve öğretime yardım ettiği anlaşılmıştır (Yeni Kurslar, 13 Eylül 1928: 4).

Yine Cumhuriyet Halk Fırkası Konya Vilâyeti Mutemetliğinden bildirildiğine göre Alâeddin tepesindeki fırka binasında hanımlar için biri yeni harfleri hiç tanımayanlara ve diğeri biraz tanıyanlara mahsus iki derece yeni harf kursu açmıştır. Tedrisat Cumartesi, Pazartesi, Çarşamba günleri saat 14.00’ten 15.00’e kadardır. Kursu başarıyla bitirenlere bir belge verileceği ve tedrisata 3 Teşrinisânî 1928 Cumartesi günü başlanacağı duyurulmuştur (Cumhuriyet Halk Fırkası Konya Vilâyeti Mutemetliğinden, 31 Birinci teşrin 1928: 2).

Bu süreçte vali ve milletvekillerinin kurslara ilişkin faaliyetleri son derece önemlidir. Yeni harfler hakkında memlekette başlayan yoğun çalışmaya bizzat onlar da katılmışlar ve başarılı sonuçlar almışlardır. Vali İzzet Bey ile Kazım Hüsnü, Musa Kazım, Karahafızade, Mustafa, Tefik Fikret, Ahmet Hamdi, Naim Hazım (Onat) ve Fuat Bey (Gökbudak) ilçe ve bucaklardaki vatandaşları teşvik etmek ve aydınlatmak amacıyla, Çumra, İnevi, Cihanbeyli, Akşehir, Argıhan, Ilgın ve Kadınhanı gibi yerlere gitmişler ve her mahallede halka yeni harfler hakkında açıklamalarda bulunmuşlardır. Bilhassa köylere uğrayarak bilgi vermiş ve köylülere yeni Türk alfabesi dağıtmışlardır. Akşehir’de Vali İzzet Bey

İnkılâbın en verimli neticesinin yeni harfler olduğunu söylemiş, onun ardından milletvekili Fuat Bey konuşmuştur. Aynı milletvekilleri daha sonraki gün Akşehir, Seydişehir, Bozkır, Hadim, Ermenek gibi ilçe merkezlerinde çalışmalarını sürdürmüşlerdir. Basından öğrenildiğine göre onların bu yoğun faaliyetleri, vilayet halkını da çok memnun etmiştir (Vali ve Mebuslarımızın Faaliyeti, 20 Eylül 1928: 2).

Cumhuriyet Halk Fırkası da Maarif Müdürlüğü gibi Konya'da hanımları ihmal etmemiş, Alâeddin tepesinde parti binasında onlara mahsus bir kurs programı açtığını duyurmuş ve kurslara devam etmek isteyen hanımların bu kurslara müracaatlarını talep etmiştir (Hanımlara Kurs, 23 Birinci teşrin 1928: 3). Daha duyurunun üzerinden bir hafta geçmeden kursa talebin çok olduğu görülmüş ve bunun üzerine söz konusu binada iki şubelik bir kurs açılmıştır. Buradaki hanımların seviyelerine dikkat edilerek yapılan düzenlemeden sonra kursların Kasım ayının üçüncü Cumartesi günü başlayacağı açıklanmıştır. Derslerin Cumartesi, Pazartesi, Çarşamba günleri saat on dörtten on beşe kadar süreceği belirtilmiştir (Hanımlara Kurs: Cumhuriyet Halk Fırkası Konya Vilayeti Mutemetliğinden, 31 Birinci teşrin 1928: 2).

1.3 Türk Ocağı Konya Şubesi Kurs Faaliyetleri

Harf inkılâbından sonra yeni harflerin öğretilmesi konusunda en etkin örgütlerden biri de Türk Ocağı'nın Konya şubesidir.

Türk Ocağı daha Ağustos ayı gelmeden harekete geçmiş, başkanlığından yapılan açıklamayla, uluslararası rakamların ve Latin harflerinin hükümetçe kabulü üzerine bunları öğrenmek isteyenlere, Türk ocağında kurslar açılacağı ve bu kursların "meccanen" olduğu duyurulmuştur. Yeterli miktarda talep olduğu takdirde öncelikle rakamlar öğretilecek, daha sonra Latin harflerini kural ve kaideleriyle birlikte öğretmek üzere kurslar açılacaktır. İsteklilere Türk Ocağı Konya şubesine müracaat etmeleri ve adlarını kaydettirmeleri hatırlatılmıştır (Türk Ocağında Dersler, 26 Temmuz 1928: 2).

Türk Ocağı daha sonra da buna benzer hatırlatmalarda bulunmuş ve "Ocağımız dâhilinde verilmekte olan musiki ve lisan derslerinden maada bu defa da salâhiyettar komisyon mahsusunca kat'i olarak şekli tespit edilen yeni harflerimizin tedrisatına başlanmıştır. Tedrisat meccanen olup muntazam devam edecek ve her sınıf halk gelebilecektir." (Yeni Harflerimizi Tedris: Türk Ocağı Riyasetinden, 17 Ağustos 1928: 3) denilmiş ve pek yakında her türlü resmî ve özel muamelelerde yeni harflerin kullanılacağına dikkat çekilerek, halkın bu derslere devam etmek üzere ocağı müracaatları kendi çıkarları gereği olduğu vurgulanmıştır

Türk Ocağı'nda açılan kursun ilk dersi 21 Ağustos 1928 Salı günü öğleden sonra ocak reisi Şaban Sırrı Bey'in nezareti altında *Babalık* gazetesinin başyazarı Muzaffer Hamit(Yardımcı) Bey'le Kız Orta Okulu Türkçe öğretmeni Saime Hanım tarafından verilmiştir. Öğrenciler önce harfleri tanıyıp tanımamak açısından iki kısma ayrılmış, her iki kısma ayrı ayrı ders gösterilmiştir. Pazar ve Salı günleri saat on altıdan on yediye kadar müptedilere, on yediden on sekize kadar da harfleri tanıyanlara ders verildiği açıklanmıştır (Yeni Harfler Kursu, 23 Ağustos 1928: 3).

Basına yansıdığına göre yeni harflerin öğretimi hususunda şehirde giderek artan faaliyet halkta memnunluk yaratmıştır. Şehirde resmî dairelerin ve özel kurumların kurslarında muntazam tedrisat, Vali İzzet Bey'in Meclis-i Umumi Salonunda bizzat memurlara ve halka yeni harfler hakkında açık bir dille dersler vermesi, bu eğitim hareketinin ne kadar önemsendiğini göstermektedir. İnkılâbın bu yönüne ilişkin faaliyeti daha da genişletmek ve yaygınlaştırmak üzere Türk Ocağında önemli bir toplantı yapılmıştır. Toplantıya Vali

İzzet Bey, Konya milletvekilleri Kazım Hüsnü Bey, Tevfik Bey, Mustafa Feyzi Bey ve Aksaray milletvekili Musa Kazım Bey ile Defterdar Fahri Bey, Belediye Başkanı Halis Bey, Türk Ocağı, Ticaret Odası, Hilal-i Ahmer Tayyare Cemiyetleri reisleri Şaban Sırrı, Bakkalbaşı, Nuri Yünni(?), Mustafa Şevki Bey’ler, Doktor Cevat Bey, Eczacı Hulusi Bey, Belediye azalarından Mecidiyezade Ramiz, Ali Rıza Beyler, Belediye Reisi Muavini Nuri Bey, Doktor Nuri Bey, Ziraat Aletleri Şirketi Müdürü Tahir Bey ve diğer birçok memleket aydınları katılmışlardır.

Saat 14.00’te başlayan toplantıda ilk konuşmayı Vali İzzet Bey yapmış, Arap harflerinin güçlüklerinden söz etmiş, yeni harflerin yararlarını tahta başında verdiği örneklerle açıklamış ve ispatlamıştır. Daha sonra Türk Ocağı Reisi Şaban Sırrı Bey harf inkılabının önemi ve umumi irfanımızda yapacağı olumlu katkıları ve değişiklikleri anlatmış, onun ardından *Babalık* gazetesi başyazarı Muzaffer Hamit konuşmasında yeni harflerin öğretimi konusunda takip edilmesi gerekli usuller üzerinde durmuştur.

Toplantıda yeni harflerin süratle “tamim”i hususunda birleşilmiş ve vilayette açılmış olan kursların bir taraftan takviye ve genişletilmesine, diğer taraftan da “mülhakat ve köylerde” ihtiyaca binaen kurslar açılması için esaslı faaliyete geçilmesine bilhassa yeni harfleri halka öğretmek için kurslar açan Maarif Emini ile bu noktada kuvvetli bir işbirliğine gidilmesine karar verilmiştir. Bu arada milletvekillerinin de halkı yeni harflere teşvik etmek üzere ilçelere seyahat yapacakları bildirilmiştir. İlk adımda Vali Bey ile milletvekillerinden Kazım Hüsnü, Tevfik, Mustafa Feyzi Beylerin Karaman’a gidecekleri ifade edilmiştir (Yeni Harfler Hakkında Mühim Bir İctima, 11 Eylül 1928: 2).

Bu kursların ilk devresi Kasım ayına (1928) varmadan sona ermiştir. İkinci devre kurslarına hazırlık yapılmış ve bunların Kasım ayı başından itibaren başlayacağı bildirilmiştir. Ancak mevsim icabı ve günlerin kısalığı dikkate alınarak yeni kursların akşamdan sonra verileceği, ders almak isteyenlerin bir an önce başvurarak isimlerini kaydettirmeleri hatırlatılmıştır. Ayrıca Türk Ocağı’nda sırf hanımlar için de bir kurs açılmış olup, bu kursa hanımların akşamları gelemeyeceği gerçeği göz önünde tutularak derslerin gündüz yapılması kararlaştırılmıştır. Ders görmek isteyen hanımların da bu doğrultuda başvurularını yapmaları gerektiği bildirilmiştir (Yeni Kurslar: Türk Ocağı Riyasetinden, 28 İkinci teşrin 1928: 2).

1.4 Diğer Kurumların Kurs Faaliyetleri

Bunlar Konya merkezli kurslardır. Kurumlar kendi ihtiyaçlarını kendileri görmek istemişler, kendi sorunlarını en kısa ve kestirmeden halletmeye yönelmişlerdir. Bunlardan birisi Konya Askerlik Dairesi’dir. Söz konusu daire, dairedeki yazıcı emirberlerine her sabah yeni Türkçe harflerini öğretmek için bir kurs açmakla kalmamış, kendi bölgesinde bulunan askerlik şubelerine de bu yolda emir vermiştir. Kursta yeni harfler, Türkçe kaideler, kaligrafi ve güzel yazı da öğretilmiştir. Askerlik şubesi görevlileri, sarf ettikleri mesai ile münasip çok olumlu neticeler elde etmişlerdir. Basında, askerlik dairesinin hiç okuma yazma bilmeyen erata, yeni harfleri öğretmesi takdire layık bir hareket sayılmıştır (Yeni Harfler, 24 Ağustos 1928: 3).

Babalık gazetesi muhabiri, her tarafta olduğu gibi Konya garnizonunda bulunan askerlerin/kıtaların da büyük bir ilgi ile yeni Türk harfleriyle okuyup yazma kurslarına devam ettiklerini öğrenince, kolordu karargâhıyla temasa geçerek, onlarla görüşmek üzere izin almıştır. Bu izin çerçevesinde Kolordu Kurmay Başkanını ziyaret eder. Kurmay Başkanının bile elinde Necmeddin Sadak Bey’in alfabesi olduğunu, onun da çalıştığını gören muharrir, yeni harflerle ilgili askerler arasında elde edilen neticeyi merak ettiğini söyler. O zamana kadar elde edilen neticenin kendilerini memnun edip etmediğini, eğitim

ve öğretim esnasında nasıl bir yöntem takip ettiklerini sorar. Alınan neticelerin çok tatmin edici bulunduğunu öğrenir. Her işin belli bir program dâhilinde yürüdüğünü ve bir yandan subaylara ve memurlara, diğer yandan da erlere dersler verildiğini, *Milliyet* gazetesinin usulünü benimsediklerini, erlere bunu öğretmenin çok uzun sürmeyeceğini, üç ay içinde, okuyup yazma işinin halledileceğini, karargâhta on beş gündür verilmekte olan kursta, bu yolda yapılan yayınları okuyanların bulunduğunu öğrenmiş, kurs programının başarıyla uygulandığına bizzat şahit olmuştur (Yeni Harfler Etrafında: Konya Garnizonunda, 2 Eylül 1928: 2).

Konya'da askerlik dairesi dışında bir kurs da Tapu ve Kadastro tarafından açılmış ve faaliyete başlamıştır (Kadastroda Kurs, 24 Ağustos 1928: 3). Ayrıca Konya'nın köklü spor kulüplerinden İdman Yurdu da hemen harekete geçmiş kulüp mensuplarına yeni harflerin öğrenilmesi amacıyla bir kurs açmıştır. Bu kurs, Cumartesi ve Çarşamba geceleri saat 20.30'dan itibaren verilmiştir (İdman Yurdu'nda Yeni Harfler Kursu, 24 Ağustos 1928: 3).

İdman Yurdu kulübüyle sporda rekabet eden Sanatkârlar Gücü de yeni Türk harflerini yazıp okumak için kendi bünyesinde haftada iki gece ders verileceğini duyurmuştur (Sanatkârlar Gücü'nde Kurs, 28 Ağustos 1928: 3). Tabip Birliği de yeni harflerin öğretimi için kurs açan kurumlardandır. Kursun ilk dersinin 25 Ağustos 1928 Cumartesi günü birlik binasında saat on yedide verileceği bildirilmiştir (Yeni Harfler Kursu, 23 Ağustos 1928: 3). Konya Tıp Birliği, yeni harfleri süratle yaymak üzere Ordu Müfettişliği karşısındaki binasında halka açık ve serbest dersler başlatmıştır. Bu dersler ücretsiz olarak haftanın Cumartesi ve Çarşamba günleri öğleden sonra saat beşte verilmiştir (Serbest Dersler: Konya Tıp Birliğinden, 5 Eylül 1928: 4).

Bu arada Belediye Reisi Halis Bey de memurlarına ve halka yeni harfleri öğretmek üzere Belediyeye ait dairelerden birinde bir kurs açmış ve kursta görev alacak öğretmenleri de belirlemiştir (Yeni Kurslar, 23 Ağustos 1928: 2).

Yeni harflerle ilgili faaliyetlere en çok sahne olan resmî dairelerden birisi de posta ve telgraf idaresidir. Konya Posta ve Telgraf Baş Müdürlüğü gerek merkezdeki görevlilerine, gerekse bağlı bulunduğu şubelerdeki memurlarına ayrı bir önem vererek, çok kısa sürede yeni harfleri öğrenmelerini sağlamış, şubeler arasındaki haberleşme yeni harflerle yapılmaya başlanmıştır. Bu hususta Başmüdür Ali Enver Bey'in sürekli gayret ve telkinleri etkili olmuş, bütün posta ve telgraf memurlarına yeni harflerle okuyup yazmalarını temin etmiştir. İdare işlerini aksatmadan memurlarını kursa devamı sağlayarak bütün memurların yeni harfleri okuyup yazmasına rehberlik etmiştir. Bütün bunların neticesinde posta ve telgrafhane, yeni harflerle yazılan mektup ve telgrafları kısa zaman içinde kabul etmeye başlamıştır (Posta ve Telgraf Müdüriyetinde, 11 Birinci teşrin 1928: 3).

Babalık gazetesinin yeni harflerin okunması, yazılıp öğrenilmesi hususunda son derece olumlu katkılarda bulunulduğu görülmüştür. Önce bunun eğitim ve öğretimi hususunda memleket çapında başlayan faaliyetlerden okuyucularını haberdar etmiştir. Sözelgesi İstanbul kaynaklı bir haberde Tütün inhisarında, defterdarlıkta, Osmanlı bankasında yeni harflerin tedrisatı için kurslar açıldığını, özel teşekkürlerle Cumhuriyet Halk Fırkası tarafından açılmış serbest derslere halkın büyük bir rağbet gösterdiği gibi haberlerle kamuoyunu aydınlatmıştır (Yeni Harfleri Öğrenmek Üzer Her Tarafta Kurslar Açılıyor, 27 Ağustos 1928: 1).

Ülkede, yeni harfleri öğrenmek arzusunun umumi bir şekil aldığını, Konya'da da muhtelif kurs faaliyetlerine başlandığını bildiren *Babalık* gazetesi, yeni harflerin halka öğretilmesi

ve sevdirilmesi hususunu kendine vazife edindiğini açıklamış, bu maksatla yeni harflerle yazılmış fıkralara yer verdiğini ifade etmiştir. Yalnız ilk etapta sipariş verilen yeni harfler gelmediği için Fransızca harflerle yazmak mecburiyetinde kalınmıştır. Fransızca ve Türkçe harflerdeki farklılıklar yüzünden yazılan fıkralarda zaruri olarak yazılması gereken işaretler bulundurulmadığı için ufak tefek yanlışlıklar yapılmıştır. Matbaa için yeni harfler gelir gelmez *Babalık* gazetesinin okuyucularına tedrici surette her gün yeni harflerle dizilmiş sütunlarını çoğaltacağı ve çok geçmeden başmakaleden ilanlara kadar gazetede yeni harflerin kullanılacağı vaat edilmiştir (Yeni Harflerle Fıkralar, 24 Ağustos 1928: 2).

Karasan köylüleri bizzat *Babalık* gazetesi müdürlüğüne hitap eden bir yazı yayınlamışlardır. Burada *Milliyet* gazetesinde gösterilen ve sürdürülen derslerin şehir halkına çok faydalı bulunduğu ve halkın sevinçle karşıladığı, hatta iktibas ettiği bir uygulama olduğu belirtilmiştir. *Babalık* gazetesinin de en küçük köylere kadar gittiğinden köylülere bir hizmet olmak üzere birinci dersten itibaren bir hafta, on gün kadar “bir sütun-ı mahsus tefrikayla birer ders numunesi lütfunda bulunursa, okuma –yazma bilmeyenler elifbayı ve yeni harflerin kurallarını tanımış olacağı” bildirilmiştir. Karasan öğretmeni İsmail Hakkı Bey’in bu önerisini kabul eden *Babalık* gazetesi, en kısa zamanda bilhassa köylülerin anlayacağı gayet açık bir dille kendilerine yardımcı olacağı cevabını vermiştir (Evrak-ı Varide: Gazetemizde Dersler, 12 Eylül 1928: 2). Gerçekten de *Babalık* gazetesi sözünde durmuş, gece ve gündüz tedrisata devam eden halkın, büyük bir şevkle yeni harfleri öğrenmeğe çalıştığını görünce, derslerin baştan sona kadar bir daha tekrarlanmasını isteyen köylülerin bu yeni taleplerini de memnuniyetle yerine getirmiştir (Yeni Derslerimiz, 6 İkinci teşrin 1928: 2).

2. İlçelerde Açılan Kurslar

Bu kursların açılması genellikle Milli Eğitim Müdürlüğü’nün talimatıyla gerçekleşmiştir. İlçe kaymakamı ve Milli eğitim yetkilileri ele ele vererek yeni harflerin halk tarafından öğrenilmesini sağlamak için çalışmışlardır. Merkezdeki Milli Eğitim Müdürlüğü de kendilerine destek olmuş, gerek denetlemede, gerek bu kursların çeşitli ihtiyaçlarının karşılanmasında ve öğretmen kadrosunda büyük katkılarda bulunmuştur.

Özellikle ilk tedrisat müfettişleri, öğretmenlere ve memurlara yeni harfleri okutmak üzere ilçelerde görevlendirilmişlerdir. Bunlara da en kısa zamanda görevlerinin başına gitmeleri öğütlenmiş, hatta yolluk ve yevmiyelerinin vilayet makamınca temin edileceği bildirilmiştir. Müfettişlerden Remzi Bey Çumra ve Sultaniye; Zeki Bey, Akşehir, Ilgın; Şevket Bey Kadınhanı, Cihanbeyli; Cavit Bey Ereğli, Karaman; Hazım Bey, Ermenek, Hadim; Safvet Bey de Seydişehir, Beyşehir, Bozkır kasabasına memur edilmişlerdir (İlk Tedrisat Müfettişleri, 3 Eylül 1928: 3).

Bu konuda Ilgın’da başarılı çalışmalar yapıldığı basındaki yazılardan anlaşılmaktadır. Gazi Mustafa Kemal Atatürk’ün önderliğinde gerçekleştirilen bu büyük inkılabın neticesinde Türk milletine bir alfabe ve yeni usul imlâ kazandığı göz önünde tutularak, Ilgın’ın faal kaymakamı Fahri Bey’in denetiminde, idealist öğretmenlerden Memduh Yavuz (Süslü)’nün çalışmaları son derece yararlı olmuştur. Memduh Yavuz, bu büyük değişimde Ilgın Muallimler Birliği’nde herkesten önce öğretmenlere bir kurs açmıştır. Dışarıdan da bu kursa katılanlar olmuş, hepsine birden yeni harfler öğretilmiştir. Hatta geceleri de, kâtabi bulunduğu Türk Ocağı binasında bütün dairelerin reislerine, memurlarına ve kalabalık bir halk kitlesine yeni harfleri öğretmek amacıyla yeni bir kurs daha açarak, çevresine yararlı olmaya çalışmıştır. Öteden beri gençliğin fikri ve bedeni terbiyesiyle uğraştığı için ilçede çok sevilen Memduh Yavuz’un bu gayretleri her türlü takdirin

üstünde görülmüştür. Kursiyerler tarafından, böyle bir öğretmeni kendilerine gönderen, Maarif İdaresine teşekkür edilmiştir .(Ilgın'da Yeni Harfler Kursları, 11 Eylül 1928: 3).

Gerçekten de Ilgın ilçesi yeni harfler hakkındaki faaliyetiyle dikkatleri üzerine çekmiştir. Öyle ki halkın kahvehanelerde bile tahta başında birbiriyle yarıştığı görülmüş, benzer durumun ilçe köylerinde de yaşandığı tespit edilmiştir. Gündeme bu kurs çalışmalarının yerleşmesiyle, kahvelerde öteden beri görülen kâğıt ve tavla gibi oyunlara rastlanmaz olmuştur. Maarif Emanetinin köylü kursları hakkındaki talimatını da Ilgın ilk uygulayan ilçelerin başında gelmiştir. Bunda faal ilçe kaymakamı ile aydınların, öğretmenlerin olumlu tutumunun rol oynadığı ifade edilmiştir (Ilgın'da Harf Faaliyeti, 11 Birinci teşrin 1928: 3).

1928 yılının Ağustos ayının son haftasında, yeni Türk harflerinin yayılması, okunup yazılması için Akşehir'de de harekete geçilmiş ve Cumhuriyet mektebinde çeşitli şubelerden oluşan bir kurs başlatılmıştır. Başöğretmen Osman Niyazi, öğretmen Salih DüNDAR, Hasan Hilmi, Ata Bey ve Diş tabibi Osman Bey'in mesaisiyle açılan bu halk dershanesinde kısa sürede iki yüzden fazla öğrencinin, büyük başarılar kazandığı gözlenmiştir. 1 Eylül 1928 tarihinden itibaren de Türk Ocağı'nda Kaymakam Raif Bey, Belediye Doktoru Aziz Kamil Bey ve maliyede Avukat Şevki Bey tarafından yeni birer dersane daha açılarak yeni harflerle ilgili kursların memurlara yönelik ayağı oluşturulmuştur. Ayrıca buralarda yapılan konuşmalarla Türkün yüksek kabiliyeti, sarsılmaz azim ve iradesiyle bu önemli işin pek yakında tamamlanacağı ifade edilmiştir (Akşehir'e Yeni Harfler: Akşehir'den Yazılıyör, 4 Eylül 1928: 4).

Konya'nın önemli ilçelerinden olan Ermenek'te de bu konuda verimli çalışmalar yapıldığı bildirilmiştir. Yeni Türk harf ve imlasını halka öğretmek için ilçede Halk Fırkasıyla Muallimler Birliği'nin Eylül'ün(1928) ilk haftasında açtığı kursları takip edenlerin sayısının hızla arttığı ve on günlük mesai neticesinde okuma yazmayı tamamen öğrenenlere rastlandığı haber verilmiştir. Halk Fırkası adına açılan kursta Belediye Reisi Emin Hami Bey, Muallimler Birliği tarafından açılarda ise öğretmenler Hıfzı ve Ekmel Beyler dersleri okutmak üzere görev almışlardır (Ermenek'te Kurslar, 17 Eylül 1928: 2).

Konya'nın bir diğer ilçesi olan Bozkır'daki kurs faaliyetlerinden de övgüyle bahsedilmiş, 27 Teşrinisani 1928 tarihindeki yapılacak imtihanında bütün memurların başarılı olacağı ileri sürülmüştür. Çünkü memurlar bir iki hafta içinde çok önemli ilerleme kaydetmişlerdir. Bunda da Bozkır'da kursu yöneten başöğretmen Halim Bey'in büyük ve samimi çabalarının payı olduğu zikredilmiştir. Çünkü gündüz asıl görevini yürüten öğretmen Halim Bey, biri gündüz yani daireler paydos ettiğinde iki saat hükümet konağında memurlara, diğeri de gece mektepte memurlarla her sınıf halka ders vermiştir. Onun bu yorulmak bilmeyen azim ve gayreti, ilçede bu işlerde rehberliği herkesi memnun etmiş, "İşte bu seciyeli öğretmeni bize gönderen maarif müdürümüz beyefendiye kazamız hakikaten medyun-ı şükrandır" denilmiştir (Bozkır'da Yeni Harfler, .29 İkinci teşrin 1928: 2).

3. Köylerde Açılan Kurslar

Toplumun büyük çoğunluğu köylerde yaşar. Onların da yeni harfleri öğrenmesi ve yazması gerekmektedir. Köylerde açılacak kurslara ait talimatname yayımlanır.

Mıntıka Maarif Emaneti, yeni okuyup yazmayı yaymak ve yaygınlaştırmak için bu talimatnameden yararlanmışır.

Bu talimatname gereğince köylerde yeni harflere yönelik kurslar açılacaktır. Türkiye'nin eğitim ve öğretim meselesinin en önemli hedeflerinden biri köylere ışık ve aydınlık

götürmektir. Bunun da yolu köylülerin eğitilmesi ve bilgilendirilmesiyle olur. Köylerdeki insanlara oralarda köy muallimleri tarafından halk dershanelerinde yeni harfler ve bunlarla ilgili okuyup yazma öğretilenlerdir. Bu meselenin zor olan tarafı mektebi ve öğretmeni bulunmayan köylerin durumudur. Maarif Emanetinin açtığı köylü kursları bu meseleye bir çözüm getirmiştir.

Köylüler için ilçe merkezlerinde açılacak bu kursların başarıyla devam edebilmesi için Maarif idaresini bu noktada yalnız bırakmamak, bu hususta icap eden yardımlardan kaçınmamak gerekmektedir. Dönemin basınında ilçe kaymakamları, zengin ve bilgili münevverler ve bir de ilçelerdeki örgütlerin bu konuda yardımcı olması gerektiği belirtilmiştir (Köylü Kursları, 10 Birinci teşrin 1928: 2).

“Köylü Kursları” adı verilen bu kurslar için yapılacaklar birkaç madde halinde toplanmıştır:

1-Resmî mektebi ve öğretmeni bulunmayan köylülere yeni harflerin öğretilmesi için ilçe merkezlerinde köylü kursları açılacaktır.

2-Bu kurslara her köyde 20-30 yaşında uyanık ve kabiliyetli üç köylü iştirak edecektir. Bunlar ihtiyar heyetince ya kendi aralarından yahut diğer köy gençleri meyanından seçilecektir.

3-Köy kursları dershanesine en çok 60 köylü devam edebilecektir.

4-Köylüler, kursa devam hususunda yoklamaya tabi tutulacaklardır. Kaymakamla ilk tedrisat müfettişi ve maarif memurundan mürekkep bir heyet tarafından bütün köyler için bir (sıra cetveli) tertip edilecek ve köylüler bu cetvele göre kursa çağırılacaklardır. Her köyden azami üç köylü alınacağına göre her bir r kurs devresine yirmişer köy düşecektir. Köylülerin sıra cetvelini tanzimde kaza merkezine mesafeleri nazarı dikkate alınacak ve evvela uzak köylerden başlanılarak tedricen merkeze doğru gelinecektir.

5-Kursların beher devresi asgari (20) gün azami bir ay devam edecektir. Devrenin hitamında devam edenler maarif idaresinden kapalı zarf içinde gönderilecek bir parça imlâ şeklinde yazdırılmak suretiyle yoklamaya tabi tutulacaklardır. Muvaffak olanlar, köylerinde ve gece halk dershaneleri açacaklar köylerine yeni harfleri öğreteceklerdir. Bunların mesaisi kaymakamlık ve maarif memurluğu tarafından takip edilecek ve alınan neticeler vilayete ve maarif idaresine bildirilecektir. İlk tedrisat müfettişleri, mektebi bulunan köylerin civarındaki mektepsiz köylere de uğrayarak ve vaziyeti ve bunların derece-i maliyetlerini tetkik edeceklerdir.

6-Köy kurslarında da diğer memur kursları gibi tedrisat, öğretmenleri tarafından ve aynı şartlar dâhilinde yerine getirilecektir.

7-Umumi kursların öğretmenleri, öğretmenlere mahsus kurslardan yetişenler arasında seçilecek ve Maarif emanetince atanacaklardır.

8-İlçe merkezlerine toplanılan köylülerin ibateleri ve istirahatlerinin tesisi hususunda mahallî yetkililer lazım gelen tedbiri alacaklar ve kendilerine azami kolaylık göstereceklerdir.” (Köylü Kursları, 4 Birinci teşrin 1928: 3)

Öte yandan Konya’ya bağlı Ereğli ilçesinin Gölviran köyü halkı elli altı imzalı bir mektubu *Babalık* gazetesine göndermiş ve burada kendilerine çağdaş bir mektep binası kazandıran, köyde maarifin ilerlemesine çalışan öğretmen Ömer Lütfi Bey’in çalışmaları anlatılmıştır. Ömer Lütfi Bey’in kısa zaman zarfında kendilerine yeni harflerle okuyup yazmayı öğrettiğini ve onun sayesinde cehaletten kurtulduklarını belirten köylüler, asıl

bu durumu Gazi Mustafa Kemal Paşa'ya ve onun inkılâpçı hükümetlerine borçlu olduklarını söylemişlerdir. Bu değerli öğretmeni köylerine yollayan maarif idarecilerine ve öğretmenlerine teşekkürlerini ifade etmişlerdir (Yeni Harf Faaliyeti, 16 Birinci kanun 1928: 1).

Köylerdeki kurslarla ilgili üç örnekten daha bahsetmek mümkündür. Bunların ilki Kozanlı köyündeki kursur ve köy öğretmenin idaresinde açılan bu kurs sayesinde birçok köylü yeni harfleri öğrenmiştir. Bunda en büyük pay köyün fedakâr ve faal öğretmeni Abdülkadir Bey'indir. Bulunduğu köyün insanlarını aydınlatan ve onlara rehberlik eden bu çalışkan öğretmen her türlü övgüyü hak etmiştir (Köylerde Faaliyet, 11 Birinci kanun 1928: 1).

Diğer bir örnek de merkeze bağlı Gödene köyünde açılan halk dershanesinin durumudur. Bu dershaneye yetmişten fazla köylü devam etmiş, otuzunun yeni harflerle yazılmış kitap ve gazeteleri okuduğu ve okuduklarını da mükemmelen yazmakta oldukları görülmüş, bir kısmının da ufak tefek kelimeleri ve heceleri yazmakta ve halen geçerli olan cumhuriyet alfabesini yarıya kadar okuyabildikleri anlaşılmış, geriye kalan köylünün de daha işin başında buldukları tespit edilmiştir. Buradaki kursu yöneten öğretmen Ağazade Osman Efendi'nin bu husustaki gayret ve fedakârlığının gözden kaçmadığı, teşekkürü hak ettiği bildirilmiştir (Gödene'de Dersler, 16 Birinci kanun 1928: 1).

Hatıp köyü öğretmeni de *Babalık* gazetesine köyündeki yeni harflerin öğretimi hususunda bilgi vermiş, hatta bir öneride bulunmuştur. Hatıp köyündeki ahalinin yeni harfleri öğrenmek üzere bütün kuvvetini sarf ederek halk dershanesinde birbiriyle rekabet edercesine çalıştıklarını belirten öğretmen, ilk geldiği zaman halk dershanesini açtığında kimsenin gelmediğini, ihtiyar heyeti vasıtasıyla halkı Cuma günü toplayarak cehaletin fenalığından, ilmin faziletinden bahsettiğini söylemekte, bunun üzerine o günün akşamı herkesin dershaneye koştüğünü ifade etmektedir. Hele bir iki ders sonra bir takım harf ve kelimeleri hiç ümit etmedikleri halde öğrenince gündüzleri bile mühim işleri bırakarak öğretmenin yanına koştuklarını ve akşamı sabırsızlıkla bekledikleri söylemekte, yeni harflerin kolaylığını gören köy halkının bir an önce öğrenmek için ellerinden kalem ve defteri düşürmediklerini vurgulamakta, onların bu hallerinden gurur duyduğunu bildirmektedir. Öğretmen, sözlerine devamla, bu insanların içinde çok yoksul kişilerin bulunduğunu söylemiş, bu yüzden hükümetin, varlıklı insanların onlara defter kitap yardımı yapmasını önermiştir (Köylerde Yeni Harfler, 24 Birinci teşrin 1928: 3).

Sonuç

Çalışmanın giriş kısmında anlatıldığı gibi Tanzimat döneminden harf inkılâbının yapıldığı 1928 yılına kadar alfabenin ıslahıyla ilgili çalışmalar ve konuyla ilgili tartışmalar sürmüştür. Söz konusu çalışmalar kullanılmakta olan Arap alfabesinin ihtiyacı karşılamadığını açıkça ortaya koyar. Bu durum gösteriyor ki yeni harflere geçmek bir ihtiyaçtan doğmuştur.

Başlangıçta yeni harflere geçme sürecinin bir hayli uzun olacağı düşünülmüşse de hükümet ve muhatabı Millî Eğitim Bakanlığı kadrolarının önderliğinde bu sürenin üç dört ayı geçmediği görülmektedir. Burada Millî Eğitim Bakanlığının ve ülke genelindeki ona bağlı kurumların çok ciddi organizasyon yapmalarının ve çok ciddi ve fedakârlık içinde çalışmalarının payı büyüktür. Konya'da kurslarla ilgili yasal zemin daha tam olarak hazırlanmadan kursların başladığı ve halkın hevesle bu kurslara katıldığı görülmüştür.

Yeni harflerin muntazam ve kaidelerine göre öğretilmesi kurslar sayesinde olmuştur. Ancak Millî Eğitim Bakanlığı önce kendi personelini eğitmeye başlamış, daha sonra da

bütün dairelerin memurlarını, hatta diğer çalışanlarını kurslara çağırmıştır. Burada bakanlığın bir hayli esnek davrandığı söylenebilir. Çünkü bazı kurumlara pek karışmamış, tapu daireleri, belediyeler, askeriye gibi birimler kendi elemanlarını yetiştirmek için bizzat kendi bünyelerinde yeni harfleri öğretmek amacıyla kurslar açmıştır. Hatta askeri birliklerde sadece okuma yazmayla yetinilmemiş, erlerin güzel yazı yazmaları için gayret sarf edilmiştir (Yeni Harfler, 24 Ağustos 1928: 3).

Konya Millî Eğitim Müdürlüğü de öğretmenlerin güzel yazı yazmaları için hüsn-i hatt kursu açmış, başka illerde görülmeyen bu uygulama merkeze bağlı okullarda gerçekleştirilmiştir.

Bu meselenin üstesinden gelebilmek için farklı kuruluşların da büyük bir gayret içinde oldukları görülmüştür. Hastanede doktorların imtihanlarından başlayarak hanımlara özel kurslar açılmasına kadar pek çok kuruluş bu sorunu sahiplenmiş ve özellikle kendi personeline yönelik kurslar açmıştır. Türk Ocağı gibi köklü kurumlar da bu konuyu gündemlerine almış, zaman zaman yapılan üst düzey insanların katıldığı toplantılarda irfan birliğine giden yolda hangi usullerle mücadele edileceği, engellerin nasıl ortadan kaldırılacağı da tartışılmıştır.

Metnin içinde gösterilen verilerden hareketle ilk imtihan dışında kurslarda pek çok memur ve Millî Eğitim çalışanının son derece başarılı olduklarını görmek mümkündür. Burada Millî Eğitimin sıkı, disiplinli takip ve denetiminin de burada olumlu rolü olmuştur. Ayrıca kurslarda başarılı olamayanların işlerini kaybetme endişesinin de bunda payı vardır. Bir eğitim ve öğretim kurumunda okuma yazma bilmeyen müstahdem bile olamayacağı gerçeği, kursiyerlerin işlerini sıkı tutmasına yol açmıştır.

Özellikle öğretmenlere yönelik kurslarda devam aranmış, kursa hangi mazeretle olursa olsun katılmamanın yolu tıkanmıştır. Bazı dairelerdeki memurlarla birlikte herhangi bir nedenle kursa katılmayanlara yeni kurslar açılmış, başarısız olanlara, mazereti bulunanlara yeni sınav hakkı verilmiştir. Kısaca başarılı olmaları için her türlü imkân verilmiş, düzenlemeler yapılmış ve hatta başarılıların terfilerle ödüllendirileceği de duyurulmuştur.

Cumhuriyet Halk Fırkası kurslarının yanında bir de köylü kurslarının açıldığı görülmüştür. Köy, idare yapımızın en küçük birimidir. Ancak pek çok insan köylerde yaşamakta ve okul imkânlarından yararlanamamaktadırlar. Bu gerçeği bilen Konya Millî Eğitim Müdürü ilçelerde açtığı köylü kurslarıyla insanları eğitime tâbi tutarak, “mektepsiz köyler” için bir umut ışığı olmuştur. Köylerinde mektep bulunan köylüler ise bu çerçevenin dışında tutulmuştur.

Daha önce de söylenildiği gibi ortaokullarda yeni harflerle eğitim ve öğretim hemen o eğitim ve öğretim döneminde başlamıştır. Sadece Konya’daki ilkokullarda yeni harflerle tedrisata merkez ve bazı mülhakatta vaki olan kızıl hastalığı sebebiyle biraz geç, yani 24 Birinci kanun 1928 tarihinde başlanmıştır (İlk Mektepler, 23 Birinci kanun 1928:1) Şurası bir gerçektir ki Konya, bu dönemde eğitim ve öğretim yönünden baştanbaşa bir okul görünümü almıştır.

Yeni harfleri öğretmek ve yazdırmak eylemi, giderek toplumu okur-yazar kılmak eylemine dönüşmüştür. Öyle ki bu kursların yanında daha kapsamlı diyebileceğimiz millet ya da halk mektepleri kurulmuştur. Üstelik bunlar şehrin, ilçelerin çeşitli semtlerindeki okullarda faaliyetlerini sürdürmüştür. Bu durum giderek yaygınlaşmış, yüzlerce okuma yazma bilmeyen insan, geceleri okullardaki derslere katılarak, bu sorununu çözmüştür.

Dikkate değer bir nokta da kursları başından itibaren destekleyen, hatta bizzat alfabe ve yeni harflerle ilgili yayın yapan gazetelerin konuya olumlu yaklaşmasıdır. Konya örneğinden hareket ederek denilebilir ki *Milliyet* gazetesinin yeni harflerle ilgili tedrisatı nasıl takip edilmişse, *Babalık* gazetesinin de yayınları öylesine takip edilmiş ve halk bundan yararlanmıştı.

Gazeteler önce rakamlarını değiştirmiş, daha sonra “sahife” sözü eklenmiş, bununla yetinilmeyerek *Babalık* gazetesinin yaptığı gibi küçük fıkralar, çeşitli yazı başlıkları Latin harfleriyle dizilmiş, üç dört ay içinde tamamıyla eski harfler bırakılmıştır. Hatta gazetelerin henüz eski harfleri kullandıkları sırada küçük ilânlar yeni harflerle dizilmiştir. Böylece halk her iki harfleri aynı sahifede görmeye kalmamış, kıyaslama imkânı da bulunmuştur. *Babalık* gazetesi de uzun süre yeni harflerle ilgili ders mahiyetinde yazılara yayınlamış, bu konuda bir hayli açıklamada bulunmuştur. Yeni harflerle, millet okullarıyla ilgili her haberi duyurmaya çalışarak, basının teşvik edici rolüne iyi bir örnek olmuştur.

Bu arada fırsatları değerlendirmek ve bu işten para kazanmak isteyen öğretmenler de çıkmıştır. “Yeni harflerimizi muntazam, kaideli, bilhassa hüsnühat öğrenmek isteyenler için, çok cüz’i bir ücret karşılığında hanımlara” ders vermek isteyen hanım öğretmenlere rastlanmış, Konya Muallimler Birliği altında Milli kütüphane salonu adres göstermiştir (Hanımlar Kursu: Yeni Türk Harfleri, 30 Ağustos 1928: 2). Paralı kurs açan bir başka “muktedir ve genç bir muallim”in yeni Türk harfleri konusunda ders vermek istediği duyurulmuş, arzu edenlerin *Babalık* gazetesinin müdürlüğüne başvurabilecekleri ifade edilmiştir (Yeni Türk Harflerini Tedris, 7 Eylül 1928: 4). Bu iki örnek de bu arada özel kursların başladığını göstermesi bakımından ilgi çekici olmalıdır.

Çalışmada 1928 yılında Konya basınında yeni harf kursları ile ilgili haberler tek tek taranmış ve şehir genelinde yapılan çalışmaların büyük ölçüde basına yansıdığı tespit edilmiştir. Basında konu ile ilgili haberler açılan kurslardan vatandaşları haberdar etmenin yanında, kursların gidişatı hakkında da bilgi vermiştir.

Yayımlanan haberlerin önemli bir kısmı okuyucuları kurslara katılmaya teşvik eder niteliktedir. Söz konusu kurslarda görev alanların isimleri de sık sık haberlerde zikredilir ve kendilerine teşekkür edilir.

Görüldüğü üzere Konya’da yeni harflere geçiş sürecinde memurlardan hiç okula gitmemiş vatandaşlara kadar çok geniş bir yelpazeyi hedefleyen ve merkezden ilçelere ve köylere yayılan çok sayıda kurs açılmıştır. Söz konusu kursların büyük kısmı devlet eliyle faaliyete geçse de sivil toplum örgütlerinin de bu konuda emeği az değildir. Konya neredeyse bütün ilçeleri ve köyleriyle okul hâline gelmiştir.

Harf inkılabını takip eden aylarda gerçekleştirilen hummalı eğitim faaliyetleri aynı hız ve tempoda sürdürülebilseydi şüphesiz okuma-yazma problemi daha erken bir dönemde çözülebilirdi. 1928 yılında Konya’da gerçekleştirilen bu eğitim faaliyetleri dönemin Türkiye’sini anlamak için de önemli bir örnektir.

Kaynakça

- Akşehir’e Yeni Harfler: Akşehir’den Yazılıyor. (4 Eylül 1928).*Babalık*:4
 Bozkır’da Yeni Harfler. (29 İkinci teşrin 1928).*Babalık*:2
 Cumhuriyet Halk Fırkası Konya Vilayeti Mutemetliğinden. (31 Birinci teşrin 1928).
Babalık:2
 Demirci, Ü. Ö. (2011). Türk Dünyasında Latin Alfabesine Geçiş Süreci (Geçmişten Günümüze). *Türk Yurdu* 31 (287), s 225-229

- Doğaner, Y. (Aralık 2005). Elifba’dan Alfabeye Geçiş. *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*.C2.S4.s 27-44
- En Doğru Yol. (24 Ağustos 1928).*Babalık*:1
- Encümen-i Vilayet Mukarreratı Yeni Harflerle İmza Edilmeğe Başladı”, (21 Ağustos 1928).*Babalık*: 2
- Ermenek’te Kurslar. (17 Eylül 1928).*Babalık*:2
- Ertem, R. (1991). *Elifbe’den Alfabe’ye Türkiye’de Harf ve Yazı Meselesi*. İstanbul. Dergâh Yayınları
- Gödenek’de Dersler. (16 Birinci kanun 1928).*Babalık*:1
- Halk Dershaneleri. (27 İkinci teşrin 1928).*Babalık*:3
- Hanımlar Kursu. (19 İkinci teşrin 1928).*Babalık*:3
- Hanımlar Kursu: Yeni Türk Harfleri. (30 Ağustos 1928).*Babalık*:2
- Hanımlara Kurs. (23 Birinci teşrin1928).*Babalık*:3
- Hanımlara kurs. (26 Birinci teşrin 1928).*Babalık*:3
- Hanımlara kurs: cumhuriyet halk fırkası Konya Vilayeti mutemetliğinden. (31 Birinci teşrin 1928).*Babalık*:2
- Hanımlara Kurs: Konya Maarif Müdürlüğünden. (12 İkinci teşrin 1928).*Babalık*:4
- Hanımların Nazar-ı Dikkatine: Konya Maarif Müdürlüğünden. (14 İkinci teşrin 1928).*Babalık*:4
- Hükümette Kurs, Halk Fırkasından. (28 Ağustos 1928).*Babalık*:3
- Hüsnü Hat Kursları. (10 Birinci kanun 1928).*Babalık*:1
- İlgin’da Harf Faaliyeti. (11 Birinci teşrin 1928).*Babalık*:3
- İlgin’da Yeni Harfler Kursları. (11 Eylül 1928).*Babalık*:3
- İdman Yurdunda Yeni Harfler Kursu. (24 Ağustos 1928).*Babalık*:3
- İlk Mektepler. (23 Birinci kanun 1928).*Babalık*:1
- İlk Tedrisat Müfettişleri. (3 Eylül 1928).*Babalık*:3
- Kadastroda Kurs. (24 Ağustos 1928).*Babalık*:3
- Konya Maarif Müdüriyetinden. (30 Ağustos 1928).*Babalık*:3
- Köprü Baş Mektebi. (23 Birinci teşrin 1928).*Babalık*:3
- Köylerde Faaliyet. (11 Birinci kanun 1928).*Babalık*:1
- Köylü Kursları. (10 Birinci teşrin 1928).*Babalık*:2
- Köylü Kursları. (4 Birinci teşrin 1928).*Babalık*:3
- Latin Harfleri Karar Verilirse On Beş Yıllık Bir Program Yapılacak. (18 Haziran 1928).*Babalık*:2
- Levend, A.S. (1960) *Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme Evreleri*. Ankara. TTK Basımevi
- Maarif Müdüriyetinden. (27 Ağustos 1928).*Babalık*:3
- Maarif Müdürlüğünden. (14 İkinci teşrin 1928).*Babalık*:4
- Maarif Müdürlüğünden. (7 Birinci kanun 1928).*Babalık*:2
- Mektep Hademelerine Ders. (26 Birinci teşrin 1928).*Babalık*:3
- Memur İmtihani. (3 Birinci kanun 1928).*Babalık*:1
- Memurların İmtihanları. (19 İkinci teşrin 1928).*Babalık*:3
- Memurların Muvaffakiyeti. (22 İkinci teşrin 1928).*Babalık*:2
- Muallimlere Kurs: Konya Maarif Müdürlüğünden. (4 Eylül 1928).*Babalık*:3
- Muallimlerin Nazar-ı Dikkatine: Maarif Müdüriyetinden. (11 Birinci teşrin 1928).*Babalık*:4
- Nazar-ı Dikkate. (11 Eylül 1928).*Babalık*:2
- Posta ve Telgraf Müdüriyetinde. (11 Birinci teşrin 1928).*Babalık*:3
- Sanatkârlar Gücünde Kurs. (28 Ağustos 1928).*Babalık*:3
- Serbest Dersler: Konya Tıp Birliğinden. (5 Eylül 1928).*Babalık*:4
- Tekin, T. (1997). *Tarih Boyunca Türkçe’nin Yazımı*. Ankara, Simurg Yayınları

- Türk Harflerinin Onuncu Yılı. (Eylül 1938). *Ülkü*: 69-77
- Türk Ocağında Dersler. (26 Temmuz 1928).*Babalık*:2
- User, H. Ş. (2006). *Başlangıcından Günümüze Türk Yazı Sistemleri*. Ankara, Akçağ Yayınları
- Uyanık, E. ve Çam, İ. D. (2014-Güz) Arap Elifba'sından Latin Alfabesine Geçiş Sürecinde Garpçı Söylemler. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, XIV (29): 189-221
- Üçok, B. (Ekim 1979). Yazı Devrimi: Kur'an Harfleri ve Atatürk Devrimlerine Karşı Çıktışlar. *Belleten*, XLIII, (172): 825.
- Ülküşatır, M. Ş. (1991), *Atatürk ve Harf Devrimi*. Ankara: Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Dil Kurumu Yayınları:384
- Vali Beyin Dersleri. (21 Ağustos 1928).*Babalık*:3
- Vali ve Mebuslarımızın Faaliyeti. (20 Eylül 1928).*Babalık*:2
- Yeni Harf Faaliyeti. (16 Birinci kanun 1928).*Babalık*:1
- Yeni Harfler Faaliyeti. (12 İkinci teşrin 1928).*Babalık*:2
- Yeni Harfler Faaliyeti. (27 İkinci teşrin 1928).*Babalık*:2
- Yeni Harfler Hakkında Mühim Bir İçtima. (11 Eylül 1928).*Babalık*:2
- Yeni Harfler Hakkında. (14 Eylül 1928).*Babalık*:3
- Yeni Harfler Kursu, Konya Maarif Müdürlüğünden. (23 Ağustos 1928).*Babalık*:4
- Yeni Harfler Kursu. (21 Ağustos 1928).*Babalık*:3
- Yeni Harfler Kursu. (23 Ağustos 1928).*Babalık*:3
- Yeni Harfler Kursu. (23 Ağustos 1928).*Babalık*:3
- Yeni Harfler Kursu. (23 Ağustos 1928).*Babalık*:3
- Yeni Harfler. (24 Ağustos 1928).*Babalık*:3
- Yeni Harflerimizi Tedris: Türk Ocağı Riyasetinden. (17 Ağustos 1928).*Babalık*:3
- Yeni Harflerin Faydaları. (27 Ağustos 1928).*Babalık*:2
- Yeni Harflerle Müzekkere. (22 Ağustos 1928).*Babalık*:3
- Yeni Kurslar. (13 Eylül 1928).*Babalık*:4
- Yeni Kurslar. (23 Ağustos 1928).*Babalık*:2
- Yeni Kurslar: Cumhuriyet Halk Fırkası Konya Mutemetliğinden. (11 Eylül 1928).*Babalık*:1
- Yeni Kurslar: Türk Ocağı Riyasetinden. (28 İkinci teşrin 1928).*Babalık*:2
- Yeni Maarif Müdürümüz. (14 Mart 1928).*Babalık*:4
- Yeni Türk Harflerini Tedris. (7 Eylül 1928).*Babalık*:4
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemi*. Ankara: Seçkin Yayıncılık
- Ziyadâr Bir Âbide. (23 Ağustos 1928).*Babalık*:2